

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์นับเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดในโลก ถ้ามนุษย์มีคุณภาพสูงแล้วมนุษย์นี้เองจะเป็นผู้สร้างโลก รักษาโลกและทำให้โลกเจริญถาวรมั่นคง ในทางตรงกันข้ามถ้ามนุษย์ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพแล้ว มนุษย์นี้เองเช่นกันก็จะทำลายโลก ทำลายสิ่งแวดล้อม และในท้ายที่สุดก็ทำลายตนเอง การกระทำดังกล่าวปรากฏอย่างชัดเจนในช่วงทศวรรษที่แล้วมา มนุษย์ได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้ อากาศ และน้ำ ลงไปอย่างมาก ทั้งที่เกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์และความโง่ที่เกิดจากความคิดที่ไม่ถูกต้อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงต้องดำเนินการอย่างดีให้มีประสิทธิผลเป็นไปเพื่อพัฒนาสังคม พัฒนาโลก การศึกษาจึงต้องมีบทบาทสำคัญอย่างมาก (โกวิทช์ ประवालพฤกษ์, 2533)

ดังที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระบรมราโชวาทไว้ว่า การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถดำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้ตลอด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530)

พระราชวรมุนี (ประสุทธ์ ปรสุตโต) (2530) กล่าวถึงการศึกษาว่าเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือเป็นการพัฒนาตัวบุคคลขึ้นโดยพัฒนาตัวคนหรือชีวิตทั้งชีวิต ตัวการพัฒนานั้นคือ การศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้วก็จะเอาคุณสมบัติที่ดีมีซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การศึกษาก็เลยกลายเป็นเครื่องมือของการพัฒนา ฉะนั้นที่บอกว่าการศึกษาเป็นทั้งการพัฒนาและเป็นทั้งเครื่องมือการพัฒนาก็เป็นไปโดยนัยฉะนี้ เมื่อเรามีการศึกษาดีแล้วจะไปพัฒนาประเทศ พัฒนาวัตถุ หรือพัฒนาอะไร ๆ ก็ จะพัฒนาได้อย่างถูกต้อง โดยใช้การศึกษาที่ถูกต้องนี้เป็นเครื่องมือพัฒนา

"การศึกษา" เป็นพื้นฐานที่สำคัญของบุคคลและสังคมส่วนรวม จนกระทั่งเป็นที่ยอมรับกันว่าการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญและเป็นสิทธิมนุษยชน ซึ่งประกาศโดยองค์การสหประชาชาติ ตั้งแต่วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 โดยการกำหนดไว้ในข้อ 26 แห่งปฏิญญาว่า

ข้อ 26 (1) ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในประถมศึกษา และการศึกษาระดับพื้นฐาน การประถมศึกษาจะต้องเป็นการบังคับ การศึกษาทางเทคนิคและวิชาชีพจะต้องเปิดโดยทั่วไป และการศึกษาระดับสูงขึ้นไปก็ต้องเปิดให้ทุกคนเข้าได้โดยเสมอภาคตามพื้นฐานแห่งคุณวุฒิ

(2) การศึกษาจะได้จัดไปในทางพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ ยังความเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และความมั่นคงแห่งอิสรภาพจะต้องส่งเสริมความเข้าใจสันติธรรมและมิตรภาพระหว่างบรรดาประชาชาติ กลุ่มเชื้อชาติหรือศาสนา และจะต้องส่งเสริมกิจกรรมของสหประชาชาติ เพื่อการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ

(3) บิดามารดา มีสิทธิเบื้องต้นที่จะเลือกชนิดของการศึกษาอันจะให้แก่บุตรของตน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นการแสดงออกถึงการยอมรับศักดิ์ศรี คุณค่า และสิทธิอันชอบธรรมที่ปฏิเสธมิได้ ตลอดจนความเท่าเทียมกันของสมาชิกทุกคนในสังคม (ดร. ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2534)

ถึงแม้ว่าการศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชน และโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ แต่ในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันมีความแตกต่างทางด้านภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ สังคม และภูมิหลังของนักเรียน ส่งผลถึงความเสมอภาคในโอกาสและคุณภาพทางการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาระดับบังคับ ซึ่งเป็นการศึกษาที่รัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้กับเยาวชนประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน

การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการศึกษา และถือได้ว่าการศึกษาระดับนี้เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาของชาติ เพราะเด็กส่วนใหญ่มีโอกาสเรียนเพียงจบชั้นประถมศึกษา (พ.ต.ท. พิระ พุ่มพิเชษฐ์, 2534)

ดังนั้นถ้าเด็กขาดโอกาสและคุณภาพทางการศึกษา ส่งผลถึงคุณภาพของพลเมืองในประเทศ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งว่า

งานด้านการศึกษาเป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและความเสื่อมของชาตินั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาของพลเมืองเป็นข้อใหญ่ ตามข้อเท็จจริงที่ทราบกันดีแล้ว ระยะเวลาบ้านเมืองของเรามีพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมีสัญญาณบางอย่างเกิดขึ้นด้วยว่า พลเมืองของเราบางส่วนเสื่อมทรามลงไปในความประพฤติกและจิตใจ ซึ่งเป็นอาการที่น่าวิตก ถ้าหากยังคงเป็นอยู่ต่อไปเราอาจจะเอาตัวไม่รอด ปรากฏการณ์เช่นนี้ นอกจากเหตุอื่นแล้ว ต้องมีเหตุมาจากการจัดการศึกษาด้อยอย่างแน่นอน เราต้องจัดงานด้านการศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังทรงชี้ให้เห็นว่าการให้การศึกษาเป็นงานใหญ่และกว้างขวาง ซึ่งมีใช้กิจการที่จะสำเร็จได้โดยใครแต่ลำพัง ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนส่วนใหญ่ในทุกด้าน การจัดการศึกษาของประเทศจึงจะเป็นผลสำเร็จได้ ดังพระบรมราโชวาทไว้ว่า

ในประเทศไทยนี้ถ้าดูจากสถิติก็มีพลเมืองเพิ่มขึ้นทุก ๆ วัน จึงสันนิษฐานได้ว่าพลเมืองของประเทศไทยนี้อยู่ในวัยเรียนอยู่เป็นส่วนใหญ่ทุก ๆ ปี การที่ส่วนรวมคือประชาชนทั้งประเทศเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาก็เป็นสิ่งที่ดีแล้ว จึงต้องช่วยกันจัดการให้เยาวชน ให้ประชาชนที่เกิดขึ้นมาใหม่ได้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดี เราจะไปอาศัยรัฐบาลหรืออาศัยทางราชการที่จะช่วยให้บ้านเมืองมีความเจริญด้านเดียวไม่ได้ เพราะว่าในสมัยนี้ถือว่าเป็นสมัยประชาธิปไตย ทุกคนก็มีส่วนในงานของประเทศชาติ

"การให้การศึกษาแก่คนนี้เป็นปัญหาของคนทุกคนไม่ใช่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ ต้องร่วมมือกันหลายฝ่าย ระหว่างผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่มีเจตนาดีต่อสังคม และผู้มีทุนทรัพย์. . ." (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530)

การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีหลายหน่วยงานร่วมกันรับผิดชอบ เช่น โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนเทศบาล โรงเรียนเอกชน อีกทั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ก็เป็นหน่วยงานจัดการศึกษาบริเวณเขตชายแดนไทย

กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนเป็นหน่วยงานหนึ่งของกรมตำรวจ ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นให้รับมอบหมายหน้าที่ มีคุณลักษณะและภารกิจที่แตกต่างจากตำรวจโดยทั่วไป กล่าวคือตำรวจตระเวนชายแดนจะต้องมีคุณลักษณะที่เป็นทั้งทหาร ตำรวจและพลเรือนในตัวเอง เมื่อมีสถานการณ์เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติก็จะต้องร่วมปฏิบัติการรบได้อย่างทหาร และหากมีสถานการณ์เบาบางหรือยุติลง ก็จะทำการปราบปรามได้อย่างตำรวจโดยทั่วไป ในขณะที่เดียวกันก็ต้องบริการประชาชนได้อีกด้วย สำหรับพื้นที่ปฏิบัติการของตำรวจตระเวนชายแดนนั้นได้ให้ความสำคัญของพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลคมนาคมโดยส่วนใหญ่ตามบริเวณแนวชายแดน (พ.ต.ท.พีระ พุ่มพิเชษฐ์, 2534) ในการปฏิบัติการกิจดังกล่าวนี้หมู่ลาดตระเวนจะถูกส่งออกไปจากที่ตั้งปกติเพื่อตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนป่าเขาทุรกันดาร ทำให้ได้พบเห็นประชาชนผู้เดือดร้อนเกี่ยวกับการครองชีพ และโรคภัยไข้เจ็บเป็นจำนวนมาก ตำรวจตระเวนชายแดนได้ให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะสามารถช่วยเหลือได้ เช่น แจกอาหาร เสื้อผ้า ให้การรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย แนะนำการประกอบอาชีพ หมู่ลาดตระเวน นอกจากจะได้พบเห็นความเจ็บไข้ยากไร้ของประชาชนชาวเขาและไกลคมนาคมแล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่หมู่ลาดตระเวนได้พบเห็น คือ ตามหมู่บ้านต่าง ๆ มีเด็กซึ่งอยู่ในวัยเรียนเป็นจำนวนมากยังไม่ได้เรียนหนังสือ เนื่องจากหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบด้านการศึกษาไม่สามารถเข้าไปจัดตั้งโรงเรียนได้ ทั้งนี้เพราะเป็นพื้นที่ซึ่งเป็นป่าเขาทุรกันดาร อีกทั้งบางพื้นที่มีสถานการณ์ก่อการร้ายของฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล

เมื่อปี พ.ศ. 2498 หมู่ลาดตระเวนได้เข้าไปในหมู่บ้านชาวเขาแห่งหนึ่ง ชาวเขาเห็นคนแปลกหน้าไม่ไว้ใจ ไม่ยอมพบปะพูดคุยด้วย ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกันได้ คือ ภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ตำรวจตระเวนชายแดนได้เล็งเห็นว่าสิ่งเหล่านี้หากปล่อยทิ้งไว้จะไม่เป็นผลดีต่อประเทศชาติ จึงได้คิดจะจัดตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อสอนหนังสือให้แก่ชาวเขา เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้รู้ภาษาไทยจะได้ติดต่อทำความเข้าใจกันได้สะดวก และเพื่อเป็นสื่อในการเผยแพร่ความรู้และวิชาการในการพัฒนาความเป็นอยู่ ตลอดจนทำให้เกิดความมั่นคงในด้านการปกครองอีกด้วย

โรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมก็ได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2499 ที่หมู่บ้านดอนมหาวัน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2501 มีชื่อว่า "โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบำรุงที่ 1"

การดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนเพื่อสอนหนังสือแก่ชาวเขา และประชาชนไกลคมนาคม ของตำรวจตระเวนชายแดนนั้นได้ดำเนินการจากหมู่บ้านไปสู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง กระจายไปทั่วทุกภาค ของประเทศโดยยึดหลักการที่จะดำเนินการในเฉพาะพื้นที่ที่หน่วยงานซึ่งรับผิดชอบด้านการศึกษา พื้นฐานไม่สามารถเข้าไปดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนได้ และประชาชนในพื้นที่มีความต้องการให้จัด ตั้งเท่านั้น และเมื่อตำรวจตระเวนชายแดนได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้น ดำเนินการสอน อีกทั้งพัฒนาความ เป็นอยู่ของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตลอดจนพื้นที่ตั้งโรงเรียนได้รับการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานทางสังคมดีขึ้น ปราศจากภัยคุกคามจากการก่อการร้ายใด ๆ และหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงมีความพร้อมที่จะรับไปดำเนินการต่อไปได้ ตำรวจตระเวนชายแดนก็จะมอบโอนโรงเรียน ดังกล่าวให้กับหน่วยงานนั้นไปดำเนินการต่อไป (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2532)

การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้ยึดถือกฎหมาย ระเบียบและคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักโดยเฉพาะหลักสูตรการศึกษา นับตั้งแต่กระทรวง ศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 ได้มีการปรับปรุงเรื่อยมา จนถึง พ.ศ. 2520 ได้มีคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการให้ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แทนตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 ถึงปีการศึกษา 2539 ครบทุกระดับชั้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) (พล.ต.ต. คำรณ ลีวัฒน์) และในปีการศึกษา 2537 มีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั้งสิ้น 173 โรงเรียน โดยจำนวนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่เปิดสอนอย่างเป็นทางการ 170 โรงเรียน จำนวนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ไม่เปิดสอนอย่างเป็นทางการ 3 โรงเรียน มีครูตำรวจตระเวนชายแดน 1,129 คน ครูพลเรือนช่วยสอน 54 คน รวมครูทั้งหมด 1,183 คน จำนวนนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ประมาณ 21,286 คน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนโรงเรียน ครู นักเรียน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำแนกตาม
หน่วยงานที่รับผิดชอบ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ	จำนวนโรงเรียน	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1	41	322	6,243
กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 2	30	219	3,423
กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 3	56	298	5,544
กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 4	43	344	6,076
รวม	170	1,183	21,286
โรงเรียนเปิดใหม่	3	-	-
รวมทั้งหมด	173	-	-

ที่มา: กองกำกับการ 5 กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการ องค์การตลอดจน
คณะบุคคลต่าง ๆ และยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในการจัดตั้ง
โรงเรียนสำหรับชาวเขา และประชาชนไกลคมนาคม อีกทั้งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม
บรมราชกุมารี ได้มีพระราชดำริในการจัดตั้งโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ซึ่ง
โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากโครงการเช่นกัน ดังมีโครงการ
เกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษา โครงการนักเรียนในพระ
ราชานุเคราะห์ โครงการฝึกอาชีพ โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ โครงการควบคุมโรค
ขาดสารไอโอดีน จากโครงการพัฒนาสำคัญ ได้ดำเนินการอยู่ในโรงเรียนได้ส่งผลให้โรงเรียนมี
บทบาทสำคัญในการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเองหรือกับประชาชน จึงส่งผลให้
โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นโรงเรียนชุมชนประกอบอยู่ในตัวเอง โดยนอกจากจะทำหน้าที่

สอนทั้งนักเรียนและประชาชนแล้วยังให้บริการประชาชนในบางโอกาสอีกด้วย เช่น ช่วยแนะนำด้านการเกษตรแผนใหม่ การเลี้ยงสัตว์ การวางแผนครอบครัว การอนามัย และการพัฒนาด้านอื่น ๆ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้เข้ามามีบทบาทในการ "ขจัดความไม่รู้แก่ประชาชน" มีส่วนในการพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอันถูกต้อง ทั้งในการดำรงชีวิตในเรื่องของชุมชนและชาติบ้านเมืองอันจะเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาประเทศ การให้การศึกษแก่ชุมชนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จึงกล่าวได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน คือ "โรงเรียนได้รวมเอาหน้าที่การสอนประชาชนและการให้บริการชุมชนเข้าด้วยกัน และจัดให้ประสานสัมพันธ์กันไปกับการศึกษาในระบบโรงเรียน ก่อให้เกิดเป็นการศึกษาตลอดชีวิต โดยหวังว่าจะเป็นการปลูกฝังให้ทุกคนรู้จักพึ่งตนเอง ศึกษาด้วยตนเอง" ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาในลักษณะที่ทำให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองได้ เป็นการพัฒนาทั้งตัวบุคคล กลุ่มชน สภาพแวดล้อม รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจ และสังคมไปในตัวด้วย (วิราวรรณ คมสันต์วัฒนา, 2536) ซึ่งสอดคล้องวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อขจัดความไม่รู้หนังสือ เพื่อเสนอให้แก่ผู้ด้อยโอกาสในการได้รับบริการทางการศึกษาจากรัฐ ทั้งนี้โดยตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่าเป็นปัจจัยของการพัฒนา การให้การศึกษารองตำรวจตระเวนชายแดนมิได้มุ่งเน้นที่จะให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้หรือรู้หนังสือเท่านั้น แต่เป็นการให้การศึกษาระบบครบวงจร ผู้ที่ได้รับความรู้จากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนไปแล้วนั้นสามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ตลอดจนปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2532)

ชุมชนในประเทศไทยมีลักษณะต่างกันตามความแตกต่างของภูมิภาคทั้งในด้านสภาพภูมิประเทศ ประชากร เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมที่สรุปไว้ในตารางที่ 2

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงความต่างตามภูมิภาคในประเทศไทย

ภูมิภาค	ภูมิภาคประเทศ	พรมแดน/เชื้อชาติ	เศรษฐกิจ	สังคมและวัฒนธรรม
ภาคเหนือ	ภูเขา, หุบเขา และที่ราบระหว่าง ภูเขา	พม่า, ลาว/ชนชาติ ไทยและชาวเขา เผ่าต่างๆหลากหลาย	ภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก อุตสาหกรรม ค่อนข้างต่ำ แต่มีสัดส่วน เพิ่มมากขึ้น มี การบริการเติบโต เกณฑ์สูง	ชุมชน สร้างสังคม วัฒน- ธรรม ประเพณี ตาม ความสัมพันธ์กับชีวิตสังคม สังคม ชาวนา พึ่งพา ธรรมชาติและเพื่อนบ้าน ชุมชนมีระบบเครือญาติ และระบบเครือช่ายชุมชน
ภาคกลาง	ที่ราบลุ่มแม่น้ำส่วน ใหญ่มีภูเขาและ ที่ราบชายฝั่งบาง ส่วน	พม่า, กัมพูชา/ คนชาติไทยและ ชาวเขาบ้าง	ภาคอุตสาหกรรมหลัก ยกเว้นภาคตะวันตก เป็นอนุภาคกลางยัง คงเป็นภาคเกษตร เป็นหลัก	ชุมชนรวม ผู้คนถิ่นต่างๆ จากความสมบูรณ์ทรัพยากร และเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การศึกษา ช่วยเหลือกันในงานบุญ ต่างๆในหมู่บ้านเดียวกัน
ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ	ที่ราบสูง	ลาว, กัมพูชา/ ชนชาติไทย	เกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะการทำนา และมีการอพยพย้าย ถิ่นไปในเมือง จังหวัดเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากปัญหาความ แห้งแล้งและสภาวะ ว่างงาน	ชุมชนอีสาน อีสระ เป็น ตัวของตัวเอง อุดมการณ์ ความเป็นพี่น้องแบบสังคม โคตรวงศ์ ระบบเครือญาติ ยอมรับนับถือผู้อาวุโส ให้ ความสำคัญงานประเพณี จนผูกพันกับจารีตนิยม ความคิดของชุมชน

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ภูมิภาค	ภูมิภาคประเทศ	พรมแดน/เชื้อชาติ	เศรษฐกิจ	สังคมและวัฒนธรรม
ภาคใต้	ทะเลขนานสอง ด้านและเป็นที่สูง และที่ราบชายฝั่ง	พม่า มาเลเซีย/ ชนชาติไทย มุสลิม และชนกลุ่มน้อย	ภาคบริการเป็นหลัก ภาคเกษตรเริ่มลดลง มาสู่ภาคอุตสาหกรรม มากขึ้น	ชุมชนมีความสัมพันธ์กระชับ และติดต่อสื่อสารกับโลก ภายนอก พึ่งตนเองสูง ยอมรับวัฒนธรรมภายนอก มีวัฒนธรรม การรวมหมู่ พึ่งพา และวัฒนธรรมการ ผลิตเน้นประสิทธิภาพ สูงสุดควบคู่กัน

จากตารางข้างต้น จะเห็นว่าบริเวณชายแดนประเทศไทย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ซึ่งตำรวจตระเวนชายแดนได้จัดตั้งโรงเรียน จัดการศึกษาให้เด็ก ๆ นั้น มีสภาพภูมิประเทศ พรมแดน เชื้อชาติของคน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมแตกต่างกันตามสภาพปัญหา ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่องนี้ขึ้น เพื่อให้การจัดการศึกษามีความสอดคล้องเหมาะสมกับท้องถิ่นยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพและปัญหาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่างกัน
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเอกสารจาก กชช.2ค และ การรายงานข้อมูลโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 34 โรงเรียน

2. การวิจัยเชิงสำรวจ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 170 โรงเรียน ซึ่งมีผู้บริหารจำนวน 170 คน ครู 1,013 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5,454 คน และผู้นำชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ 170 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) ได้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 34 โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหาร 34 คน ครู 187 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 385 คน และผู้นำชุมชน 34 คน ในการจัดส่งแบบสอบถาม นอกจากนั้นยังได้สุ่มโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างภาคละ 1 โรงเรียน จำนวน 4 โรงเรียน เพื่อนำไปเก็บข้อมูลภาคสนาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสำรวจ ใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพหมู่บ้าน และสภาพบริเวณโรงเรียน ภาคละ 1 โรงเรียน จำนวน 4 โรงเรียน

แบบสอบถาม มี 3 ชุด จำนวน 34 โรงเรียน

ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร-ครู เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้บริหารและครู สภาพทางการศึกษา ปัญหาและแนวทางการพัฒนาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับนักเรียน เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของนักเรียน สภาพทางการศึกษาด้านวิชาการและกิจการ ปัญหาด้านสภาพหมู่บ้านและสภาพทางการศึกษาด้านวิชาการและกิจการนักเรียน และแนวทางการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ชุดที่ 3 เป็นแบบสอบถามสำหรับผู้นำชุมชน เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้นำชุมชน สภาพทางการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ปัญหาด้านสภาพหมู่บ้านและสภาพทางการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และเสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถึงผู้บัญชาการกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย โดยผู้วิจัยไปสำรวจภาคสนาม ภาคละ 1 โรงเรียน ด้วยตนเอง และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการนำแบบสอบถามไปให้กองกำกับการ 5 กองบังคับการอำนาจการตำรวจตระเวนชายแดนเป็นผู้จัดส่งและเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปรวบรวมและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS-X ใช้ค่าร้อยละ \bar{X} , S.D., χ^2 , ANOVA แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา สภาพและปัญหาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในช่วงเดือนธันวาคม 2538-เมษายน 2539
2. การศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียน จะใช้ข้อมูล 2 ส่วน คือ ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้นำชุมชน
3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร ครู นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และผู้นำชุมชนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั่วประเทศไทย 170 โรงเรียน (เปิดอย่างเป็นทางการ) ปีการศึกษา 2537 จำแนกเป็นผู้บริหาร 170 คน จำนวนครู 1,013 คน จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2,454 คน ผู้นำชุมชน 170 คน
4. กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สุ่มมาจากประชากรตามข้อ 3 ทั้ง 4 ภาคของประเทศ ได้รวม 34 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหาร 34 คน ครู 187 คน นักเรียนชั้น ป.6 389 คน ผู้นำชุมชน 34 คน

ข้อจำกัดของการวิจัย

ข้อมูลสภาพหมู่บ้านที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้ไปสำรวจด้วยตนเองทุกโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากมีข้อจำกัดในการเดินทางเพราะเป็นพื้นที่ชายแดนห่างไกล ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านจาก กชช.2 ค ของกระทรวงมหาดไทย โดยใช้หมู่ที่ตั้งของ

หมู่บ้านเป็นหลัก และจากเอกสารข้อมูลโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

คำจำกัดความ

สภาพของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน หมายถึง สภาพทางสิ่งแวดล้อมและสภาพทางการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

สภาพทางสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน หมายถึง สภาพหมู่บ้านบริเวณโรงเรียน (ที่ตั้ง โครงสร้างเชื้อชาติประชากร ภาษา ที่อยู่อาศัย คมนาคม เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการสาธารณะในหมู่บ้าน การอนามัยสาธารณสุข ศาสนา วัฒนธรรม ความรู้ เศรษฐกิจ ระดับ การเร่งรัดการพัฒนา) และ **สภาพบริเวณโรงเรียน** (อาคารเรียน อาคารเอนกประสงค์ สนามเด็กเล่น ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ห้องสมุด ศาลาเอนกประสงค์ โรงอาหาร บ้านพักครู สหกรณ์ เรือนพยาบาล โรงเรียนเลี้ยงไก่ เรือนเพาะชำ โรงเรียนเพาะเห็ด โรงเรียนเลี้ยงสุกร บ่อน้ำ บ่อเลี้ยงปลา โรงเก็บวัสดุอุปกรณ์ ถังเก็บน้ำ พระพุทธรูป ห้องน้ำห้องส้วม แปลงเกษตร แปลงไม้ผล สนามฟุตบอล สนามวอลเลย์บอล สนามตะกร้อ ที่พักนักเรียนห่างไกล อื่น ๆ จำนวนครู นักเรียน พื้นที่โรงเรียน ประเภทที่ดิน)

สภาพทางการศึกษาของโรงเรียน หมายถึง สภาพทางการศึกษาด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านกิจการนักเรียน ด้านธุรการและการเงิน ด้านอาคารสถานที่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ปัญหาของโรงเรียน หมายถึง อุปสรรคขัดข้องที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ประสบอยู่ ทางด้านสภาพหมู่บ้านและสภาพของโรงเรียนด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านกิจการนักเรียน ด้านอาคารสถานที่ด้านธุรการและการเงิน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน หมายถึง โรงเรียนในสังกัดของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน และห่างไกลคมนาคมเพื่อสอนในระดับ ประถมศึกษา เพื่อจัดความไม่รู้หนังสือ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

ภูมิภาค หมายถึง การแบ่งพื้นที่ตามภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคใต้

แนวทางการพัฒนา หมายถึง วิธีการที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย

ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ใหญ่บ้านที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตั้งอยู่

ระดับการเร่งรัดการพัฒนา แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

ระดับ 1 หมายถึง มีการพัฒนาช้าหลัง

ระดับ 2 หมายถึง มีการพัฒนาปานกลาง

ระดับ 3 หมายถึง มีการพัฒนาที่ก้าวหน้า

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานด้านสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในประเทศไทยที่ตั้งในภูมิภาคต่างกัน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมความเสมอภาคทั้งในด้านโอกาสและคุณภาพทางการศึกษาต่อไป
2. เป็นข้อมูลในการจัดการศึกษาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อไป
3. เป็นข้อมูลสำหรับผู้สนใจที่ศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในโอกาสต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย